

Аспекти в творчеството на Виктор Пасков. Издателска дейност

Геновева Дечева

Тази разработка има за цел да представи някои аспекти от творчеството на Виктор Пасков и да проследи издателските му прояви.

Той дебютира със сборник от кратки епични модели, които по форма и съдържание се приближават до миниатюрата, циклизираните разкази и новелата¹. Липсата на категорична жанрова определеност се оформя като специфика в творчеството на автора наред с имперсонализацията на героите, силния автобиографизъм, преки наблюденията, епическата дистанция и уникалната езикова стилистика.

Произведенията на Пасков се движат между жанровете и нормите на съвременния разказ, поради което творчеството му трябва да се разглежда като единство на хиперсинтактично равнище. Произведенията в пакет показват, че това е белетристика на неопределената докрай предметност, на несиметрична, деформирана условност. Речта на автора много често се свежда до нивото на поругана еротика (“Германия – мръсна приказка”, “Ций Кук”), затова неговата проза се определя като: “Убийствена сатира. Рок.” (Л’Ебдо, Швейцария).

“Невръстни убийства” излиза в издателство “Христо Данов” – Пловдив (1986).

Произведението дава заявка за жанровата специфика на Пасковото творчество – кратки разказни модели, съдържащи по няколко повествователни структури в себе си.

Това е рефлексивно, а не сетивно творчество, изразяващо емоции, внушения, рефлексии и малко събития. Събитийността не е главен еле-

мент на произведението, много често сюжетната нишка се оказва твърде крехка, а функциите на организационен елемент се поемат от “потока на съзнанието”. Всички по-късни произведения на автора “Балада за Георг Хених”, “Германия – мръсна приказка”, “Ций Кук” са в контекстуална зависимост от този несиметрично композиран, буквално “невръстен” в своята психологическа завършеност труд.

Наративът при Пасков не винаги има линеен характер. Той е такъв в “Германия – мръсна приказка” и в “Балада за Георг Хених”, но в “Невръстни убийства” авторът избира един накъсан фрагментарен стил на изложение, които приближава новелата до циклизираните разкази. В произведението фрагментът се утвърждава като основен похват и това явление основателно можем да сравним с теорията на Лайбниц за универсума. Според нея йерархично разположените частици-монади съдържат потенция за самостоятелно развитие. Не случайно предпочитан композиционен елемент е фрагментът. Схемата на изложение е следната: епilog плюс седем епизода синонимни с дните от седмицата и отворен финал. Епilogът в началото и отвореният характер на финала, обещаващ развитие на действието извън пространството на текста, доказват, че той е пример за огледална композиция от най-чиста проба, а локализирането на действието във времеви интервал от седем дни се противопоставя на идеята и по своеобразен начин сгъстява повествованието. Този похват има приемственост с тенденциите в българската литературна теория².

Идеята на "Неврътни убийства" не е в един смислов или стилистичен пласт, а в пресичането на много различни точки на наблюдения. По този начин множествеността на измеренията се превръща в структура на текста, в модел който насочва вниманието ни към литературата на черния хумор. Поетиката на тази проза е изградена върху особен тип хипертрофирано творческо съзнание, което се изразява най-често чрез пародията и гротеската. Подобен сатиричен талант имат Кърт Вонегът, Томас Бъргър, Джоузеф Хелър и др. Те също използват естетиката на черния хумор като междутекстова стратегия.

"Неврътни убийства" не очертава параметрите на един завършен съществуващ в равновесие свят. В това е и особената невротичност на новелата.

"Балада за Георг Хених" е произведение с междинна жанрова принадлежност и поради това не може да се определи с познатите логически парадигми. Трудно приложима е теорията на Данчо Господинов³, който използва Булевата алгебра за дефиниране на жанра по формулата $X \text{ e } A$. Тази теория борави само с две абсолютни величини 1 и 0, и не допуска междинни, неопределени отговори. Поради тази причина за дефиниране на междинен жанр като балада е необходим друг тематичен белег. Тематични сходства откриваме в структурата на класическото музикално произведение, тъй като музиката навлиза в текста не само като усещане за живота, но и като ритъм на действието. "Балада за Георг Хених" в части и детайли представя последователността при изграждане на симфоничната единица. По този начин авторът представя един слабо познат тип музикално повествование. Повестта притежава всички части на класическото музикално произведение:

Въведение (Exordium), Изложение (Proposicio), Развитие на действието (Narratio), Контрастна тема – контрапункт (Confutatio), Реприз (Confurmatio) и Допълнение (Coclusio).

В повестта е затворен и тоналният кръг: *initium – motus – terminus.*

Текстът е разширено рондо в пет части: T – D – T – S – T, а налагащото се многогласно повтаряне на темата "бедност" оформя fuga до мажор.

В "Балада за Георг Хених" положение и значение на контрапункт има изграждането на *viola d'amore*. Текстът предлага сложна диалектика на идеализацията, която превръща инструмента в поливалентна величина:

- Музикален инструмент с несиметрична форма;

- Опит за творческа идентификация на автора;

- Израз на социален афект;

- Устойчива езикова конструкция в творчеството на Пасков, която се използва пряко и метафорично. Например в "Неврътни убийства" тази фраза е спомената като метафора на изтънчено смъртно удоволствие: "Хайде да умрем заедно! Колко тънко! *Viola d'amore!*"³.

"Германия – мръсна приказка" е произведение, което поставя въпроса за мълчаливия диалог между съвременната българска проза и немската романтична литература. "Германия – мръсна приказка" на Виктор Пасков и "Германия – зимна приказка" на Хайнрих Хайне съществуват в едно междутекстуално единство, което е пряк израз на теорията "intertextualite" на Юлия Кръстева⁴. Дистанцията във времето 1844 – 1989 г. позволява този интертекстуален диалог да се развие в пародия на съдържанието и формата. Освен близост в заглавието, което винаги е индикатор на текста, има и директни междутекстови заемки:

Ниво символика и внушения:

- емигрантство по политически причини;
- пилигримска душевност и съдба.

Ниво текст:

- наличие на паратекстов жанр в двете произведения;

- топус;

- Хайне – н. Катедраля;

- Пасков – Гестерхаус.

Женски образ:

- Хайне – невинен;

- Пасков – опорочен.

Издателската дейност на Виктор Пасков не се ограничава само с публикация на белетристични произведения⁵. Той дебютира със стихове в списание "Родна реч" през 1964 г. Работи като композитор, оперен певец и музикален критик в Германия. Литературен и музикален редактор е към агенция "София прес" през 1980 – 1987 г.

От 1987 г. е редактор и кинодраматург в Студия за игрални филми "Бояна". Автор е на киносценариите "Ти, който си на небето", "Индиански игри", "Плънтек" и "Духове".

В творчеството на В. Пасков наблюдаваме няколко различни идеи по отношение Теория на жанра:

1. Огледална композиция ("Невръстни убийства");
2. Множественост на измеренията ("Невръстни убийства");
3. Нов тип повествование – музикално ("Балада за Георг Хених);
4. Конкретни междутекстови отпратки в прозата на Х. Хайне ("intertextualité" – по Ю. Кръстева).

Книгата на Пасков "Невръстни убийства" има два тиража – от издателство "Христо Данов – Пловдив (1986) и издателство на Софийски университет "Св. Климент Охридски" (1997). "Балада за Георг Хених претърпява три издания в България – издателство "Български писател" в серията "Гласове" (1987); издателство "Христо

Ботев" (С., 1990 и 1994). Това произведение е публикувано във Франция през 1989 г. и е издадено от издателство Seuil през 1990 г. За него получава голямата литературна награда на Бордо (Франция). Издава още "Ций Кук" през 1991 г. и "Германия – мръсна приказка" в Париж, 1992 г.

През 2001 г. издателство "Захарий Стоянов" публикува сборник събрани съчинения на Виктор Пасков "Алилуя". Тази сакраментална фраза излиза от богослужебните книги, за да обслужи изискванията на автора и да засили контраста като похват и внушение. Но творчеството на Пасков има далеч не панегиричен характер, а по-скоро провокативен. Той откровено кореспондира с *Vivas voco!* (Живите призовавам) на Шилер. И това е така, защото Шилер призовава, афишира, предлага алтернатива, а патосът на римския католицизъм, събран в "Алилуя", може само да налага отговори. В този смисъл *Vivas voco!* е по-адекватна към текстовата реалност на Пасковото творчество.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Хаджикосев, С. Отблизо и отдалеч. С., 1974.
- ² Милев, Г. Фрагментът. С., 1914.
- ³ Господинов, Д. Studiorum causa. С., 1994.
- ⁴ Кръстева, Ю. Semiotike. Recherches pour une semanalyse. 1980.
- ⁵ <http://slovo.orbitel.bg/vpaskov/balada.htm>.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиев, Н. Пропасти и мостове на междутекстовостта. Пловдив, 1999.
- Георгиева, Цв. За два архетипни образа в съвременната българска литература. – В: Български език и литература, № 1, 43–48.
- Господинов, Д. Жанр и логически парадигми. – В: Studiorum causa. С., 1994.
- Елефтеров, Ст. Студии по историческа поетика. С., 1987.
- Левчев, Л. Балада за Виктор Пасков или летящото момче. – В: Везни, 2001, № 1, 96–98.
- Николов, Н. Българската балада. С., 1978.
- Павлов, Ив. Наративът. С., 2000.
- Пасков, В. Алилуя. С., 2001.
- Протохристова, К. Западноевропейска литература – съпоставителни тезиси. Пловдив. 1999.
- Протохристова, К. Благозвучието на дисонанса. С., 1991.
- Спасов, Д. От логика към социология. С., 1980.
- Спасов, Д. Символна логика. С., 1983.
- Хаджикосев, С. Отблизо и далеч. С., 1974.
- Хайне, Х. Философска проза. 1989.